

Kielce, 15.05.2024

Dr hab. Dorota Koziół, prof. UJK
Katedra Pielęgniarstwa i Położnictwa
Collegium Medicum
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

RECENZJA

**Osiągnięcia naukowego, aktywności naukowej
oraz dorobku dydaktycznego i organizacyjnego**

Pani dr Ewy Małgorzaty Kobos

**w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie
nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu**

Recenzję sporządzono na podstawie dokumentów przesłanych przez Radę Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego:

1. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora nauk o zdrowiu specjalność diabetologia
2. Autoreferat
3. Wykaz osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny
4. Analiza bibliometryczna opublikowanych prac sporządzona przez Bibliotekę WUM
5. Oświadczenia współautorów prac
6. Potwierdzenie odbycia stażu naukowego
7. Publikacje

Pani dr Ewa Kobos jest magistrem pielęgniarstwa, absolwentką Wydziału Pielęgniarstwa Akademii Medycznej w Lublinie oraz magistrem pedagogiki specjalność edukacja zdrowotna i profilaktyka społeczna. Stopień doktora nauk o zdrowiu, specjalność diabetologia uzyskała w 2012 roku w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym na podstawie rozprawy doktorskiej: *Funkcjonowanie rodzin dzieci z cukrzycą typu I*. Pani Doktor ukończyła również studia podyplomowe w zakresie Ekonomiki Zdrowia na WUM, Wydział Nauk Ekonomicznych oraz Logopedia Korekcyjna na UMCS Lublin. Jest specjalistką w dziedzinie pielęgniarstwa zachowawczego.

Ocena osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.)

Habilitantka jako osiągnięcie naukowe przedstawiła cykl publikacji składający się z 5 prac oryginalnych opatrzonych wspólnym tytułem „Psychospołeczne wskaźniki funkcjonowania osób chorych na cukrzycę w wybranych etapach życia”.

Wszystkie prace zostały opublikowane w latach 2020-2023 w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym. Habilitantka jest pierwszym i korespondencyjnym autorem 3 zgłoszonych do oceny prac. W przypadku 2 kolejnych prac jest wymieniana jako drugi i 4 autor manuskryptu.

Łączna wartość współczynnika wpływu IF dla cyklu publikacji wynosi 9,147 i 480 pkt MEiN/MN.

Cykl publikacji stanowi spójną całość skoncentrowaną wokół głównego celu badań jakim była analiza wybranych wskaźników psychologicznego i społecznego funkcjonowania chorych na cukrzycę w różnym wieku oraz czynników z nimi związanych. Główny wątek, przedstawionych jako osiągnięcie prac, dotyczy poczucia samotności u chorych na cukrzycę. Z uwagi na wysokie i nadal rosnące wskaźniki zachorowania na cukrzycę poznanie psychospołecznych uwarunkowań tej choroby ma istotne znaczenie dla bardziej efektywnego leczenia chorych.

Habilitantka postawiła hipotezę, że wysokie poczucie samotności u chorych na cukrzycę może mieć negatywny wpływ na wyniki leczenia. Główne badania zostały przeprowadzone w grupie 250 dorosłych pacjentów z cukrzycą. W badanej grupie istotnie wyższe poczucie samotności występowało u pacjentów z powikłaniami przewlekłymi cukrzycy oraz pacjentów z dwoma lub więcej powikłaniami w porównaniu do tych z jednym lub brakiem powikłań. Wyższe poczucie samotności korelowało dodatnio z podwyższonym ciśnieniem tętniczym krwi. Nie zaobserwowano związku z innymi wskaźnikami wyrównania metabolicznego cukrzycy.

Interesujące wyniki przedstawiła Habilitantka w pracy *Perceived Loneliness in Children with and without Type 1 Diabetes. A cross-sectional study. Clinical Diabetology* 2023. Badanie dotyczyło rzadko podejmowanego tematu samotności w grupie dzieci chorych na cukrzycę T.1. Temat wydaje się tym bardziej aktualny, że w ostatnich latach wyłączenie z powodu epidemii COVID-19 spowodowało zwiększenie zjawiska poczucia samotności, które wraz z poczuciem lęku i depresji stało się jednym z najczęstszych problemów zdrowia psychicznego. Choroba przewlekła nie miała związku z wyższym poczuciem samotności. Pomimo wielu ograniczeń badania, na które wskazuje Habilitantka, można przypuszczać, że dziecko z cukrzycą znajduje się najczęściej w centrum zainteresowania opiekunów. Stąd wyższe poczucie samotności w zakresie braku bliskiego kontaktu z innymi ludźmi w grupie dzieci zdrowych.

Kolejna analiza dotyczyła częstości występowania objawów depresji u osób w podeszłym wieku ze zdiagnozowaną cukrzycą typu 2. Głęboką depresję zdiagnozowano u 10,5% chorych a objawy lekkiej depresji miało 10,5% chorych na cukrzycę w starszym wieku. Depresja

częściej występowała u kobiet niż mężczyzn. Wyniki tego badania potwierdzają wcześniej publikowany związek pomiędzy cukrzycą a rozwojem depresji.

Celem kolejnej pracy prezentowanej w cyklu była ocena występowania stresu emocjonalnego związanego z chorobą u pacjentów poradni diabetologicznej. Stwierdzono umiarkowany poziom dystresu w badanej grupie. Zdiagnozowano kluczowe zmienne związane z odczuwaniem dystresu. Pacjenci mieszkający na wsi gorzej ocenili niedogodności spowodowane przez cukrzycę i większy dystres związany z przestrzeganiem leczenia oraz obciążenie emocjonalne. Im niższe wykształcenie i gorsza sytuacja finansowa, tym niedogodności spowodowane przez cukrzycę miały większe nasilenie. Istotnie wyższy poziom dystresu wykazują pacjenci, którzy nie osiągają zalecanych wartości hemoglobiny glikowanej oraz u których rozwinęły się przewlekłe powikłania cukrzycy.

Osiągnięcie naukowe Habilitantki koncentruje się na badaniach przeprowadzonych wśród chorych z bardzo rozpowszechnionym i przewlekłym problemem zdrowotnym. Analiza różnych czynników związanych z funkcjonowaniem chorych z cukrzycą jest często podejmowanym tematem, zarówno przez polskich jak i zagranicznych badaczy. Dlatego trudno jest wykazać szczególny wkład do dotychczasowej wiedzy. Habilitantka wskazała jednak na kluczowe zmienne, które z pełnym przekonaniem uznaje jako istotny wkład, rozszerzający zakres wiedzy na temat psychospołecznych uwarunkowań życia chorych na cukrzycę. W opublikowanych badaniach autorka poszerzyła zakres analizowanych czynników świadczących o wyrównaniu cukrzycy i skorelowała je z postrzeganiem samotności. Istotna jest również aktualizacja dotychczasowej wiedzy na temat postrzegania samotności w grupie dzieci chorych na cukrzycę. Te badania mają kontekst czasowy z funkcjonowaniem w okresie epidemii COVID-19. Habilitantka krytycznie ocenia wyniki swoich badań i dostrzega ograniczenia wynikające głównie z małych grup chorych włączonych do badań, celowym doborze i ograniczeniu do jednego ośrodka. Daje to podstawę stwierdzenia, że dr Ewa Kobos posiada dużą wiedzę w zakresie omawianego tematu, którą potrafi wykorzystać w projektowaniu badania naukowego, wnioskowaniu i dyskusji swoich wyników z dotychczas publikowanymi.

Podkreślenia wymaga również fakt, że Habilitantka dostrzega walory praktyczne prowadzonych przez siebie badań. Jako pielęgniarka diabetologiczna zwraca uwagę na wykorzystanie wyników prowadzonych przez siebie badań podczas udzielania porady pielęgniarki w poradni diabetologicznej i porady edukacyjnej w POZ.

Poza zakwalifikowanymi do ceny artykułami naukowymi stanowiącymi cykl publikacji Habilitantka przedstawiła 15 tytułów prac nawiązujących tematycznie do omawianego

problemu badawczego, co świadczy o doświadczeniu i konsekwencji badawczej autorki. W większości prac autorka jest pierwszym lub drugim autorem.

Uzyskane wyniki badań przedstawione w cyklu publikacji „Psychospołeczne wskaźniki funkcjonowania osób chorych na cukrzycę w wybranych etapach życia” stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zdrowiu, mają istotny walor poznawczy i wdrożeniowy.

Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Pani dr Ewa Kobos jest autorką i współautorką 58 prac oryginalnych i 4 prac poglądowych, 4 rekomendacji, 1 listu do redakcji, 78 rozdziałów w monografiach naukowych i podręcznikach oraz 9 redakcjach monografii na łączną liczbę punktów 35,237 IF i 2525 pkt MEiN. Liczba cytowań 164; Współczynnik Hirscha wynosi 7 (Scopus). Duża część prac związana jest z obszarem diabetologia.

Działalność naukowa skupiona jest wokół trzech obszarów badawczych:

1. psychospołeczne funkcjonowanie opiekunów dzieci chorych na cukrzycę typu 1
2. samopoczucie psychiczne i postrzeganie samotności w wybranych grupach społecznych
3. wsparcie społeczne w chorobie.

Liczne publikacje w pozostałych obszarach badawczych łączą się z wykonywanym zawodem pielęgniarki i nauczyciela akademickiego. Współautorami prac są często osoby z innych ośrodków naukowych. Świadczy to o umiejętności nawiązywania kontaktów badawczych i prowadzenia międzyośrodkowych projektów.

Pani dr Ewa Kobos odbyła miesięczny staż naukowy w Narodowym Instytucie Zdrowia Publicznego PZH – Państwowym Instytucie Badawczym w Zakładzie Promocji Zdrowia i Prewencji Chorób Przewlekłych. W ramach stażu opracowała materiał: *Globalne Obciążenia Chorobami*, które stanowiło wkład do rozbudowy strony www.profibaza.pzh.gov.pl oraz opracowała materiały merytoryczne stanowiące podstawę do przygotowania opisów do sekcji *Objaśnienia Metodologiczne* w wybranych raportach dostępnych w systemie ProfiBaza dotyczących sytuacji społeczno-demograficznej oraz sytuacji zdrowotnej na terenie powiatów, województw i kraju.

Habilitantka jest członkiem zespołu do realizacji projektu CARE4DIABETES - *Zmniejszenie obciążenia chorobami niezakaźnymi poprzez zapewnienie wielodyscyplinarnego leczenia cukrzycy typu 2*. Celem projektu jest opracowanie i przetestowanie nowych modeli i podejść interwencyjnych skoncentrowanych na wspieraniu zdrowego stylu życia i szkoleniach

dla pacjentów z cukrzycą typu 2. Partnerami projektu jest 14 państw członkowskich UE: Hiszpania (koordynator), Belgia, Bułgaria, Grecja, Węgry, Włochy, Malta, Niderlandy, Polska, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Szwecja i Finlandia.

Jest członkiem zespołu badawczego Akademii Białskiej realizującego międzyuczelniany projekt dotyczący analizy postaw studentów pielęgniarstwa wobec osób z niepełnosprawnością fizyczną. Wyniki badania zostały opublikowane w artykule: *Nursing students' attitudes towards persons with physical disabilities. Cross-sectional study. Journal of Health Inequalities* 2023.

W 2020 roku była członkiem międzynarodowego zespołu FEND COVID-19 pod przewodnictwem Rity Forte z King's College London - realizującego projekt badania w 27 krajach Europy na temat: Wpływ pandemii COVID-19 na osoby chorujące na cukrzycę oraz świadczenie im usług przez placówki opieki zdrowotnej w Europie. Wyniki badań zostały podsumowane w pracy: *The impact of the COVID-19 pandemic on people with diabetes and diabetes services: A pan-European survey of diabetes specialist nurses undertaken by the Foundation of European Nurses in Diabetes survey consortium. Diabetic Medicine*. 2021.

W ramach współpracy z prezes Polskiej Federacji Edukacji w Diabetologii i konsultantami wojewódzkimi w dziedzinie pielęgniarstwa diabetologicznego w 2020 roku zrealizowała projekt badania na temat: Poczucie samotności a wyrównanie metaboliczne choroby u pacjentów z cukrzycą. Wyniki tego badania zostały opublikowane: *Relationship between loneliness and blood glucose control in diabetes*. BMC Public Health. 2020.

Wśród instytucji badawczych Habilitantka dokumentuje współpracę z Uniwersytetem Jagiellońskim, Akademią Mazowiecką w Płocku, Uniwersytetem Medycznym w Lublinie, Polskim Towarzystwem Pielęgniarskim, Centre for Nursing Development of the Ministry of Health of Ukraine; International Council of Nurses; European Federation of Nurses Associations.

Efektom współpracy międzyuczelnianej jest redakcja podręczników, monografii naukowych, poradników, organizacja konferencji naukowych.

Podsumowując stwierdzam, że Pani dr Ewa Kobos wykazuje się istotną aktywnością naukową prowadzoną we współpracy z innymi ośrodkami naukowymi w tym zagranicznymi.

Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Pani dr Iwona Ewa Kobos jest autorką 9 rozdziałów w podręcznikach. Poza pracą nauczyciela akademickiego angażuje się w proces kształcenia podyplomowego pielęgniarek i organizację

kursów i szkoleń oraz opracowanie materiałów edukacyjnych dla pacjentów. Jest aktywnym członkiem komisji i zespołów dydaktycznych.

Była członkiem komitetu organizacyjnego 35 regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych. Wysoko oceniam współpracę ze studentami. Habilitantka wymienia 36 prac wygłoszonych przez studentów na konferencjach naukowych, 21 artykułów naukowych i 17 artykułów w monografiach naukowych, które powstały jako efekt współpracy.

Habilitantka jest zaangażowana w działalność popularyzującą naukę. Jej udział w blisko 30 różnych projektach jest imponujący. Opracowała min. porady edukacyjne i dietetyczne realizowane w podstawowej opiece zdrowotnej w ramach świadczenia opieki koordynowanej *Diagnostyka i leczenie cukrzycy*. Przygotowała we współpracy z Polską Federacją Edukacji w Diabetologii materiały z cyklu PFED Radzi, w ramach ogólnopolskiej kampanii edukacyjnej Dłuższe Życie z Cukrzycą. Współuczestniczyła w opracowaniu standardu udzielania świadczeń telemedycznych koordynowanego przez Fundację Telemedyczna Grupa Robocza. W wyniku prac opublikowano raport: *Interdyscyplinarny standard udzielania świadczeń telemedycznych*. Współorganizowała i brała czynny udział w akcji promującej zdrowie dla pracowników i studentów w ramach obchodów Światowego Dnia Cukrzycy w latach 2022 i 2023. Prowadziła szkolenia i akcje edukacyjne oraz wiele innych aktywności.

Stale podnosi kompetencje dydaktyczne i uczestniczy w szkoleniach i kursach.

Za osiągnięcia dydaktyczne była wielokrotnie nagradzana.

Podsumowując, oceniam bardzo wysoko działalność dydaktyczną Habilitantki oraz zaangażowanie w działalność organizacyjną i popularyzującą naukę.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedstawiony mi do oceny dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny Pani dr n. o zdr. Ewy Małgorzaty Kobos na stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, dyscyplina nauki o zdrowiu, spełnia warunki określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (dz. U. 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) i stanowi istotny wkład do dyscypliny nauki o zdrowiu.

Biorąc powyższe mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego mój pozytywny wniosek o przeprowadzenie dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Kielce, 15.05.2024 rok

dr hab. n. o zdr. Dorota Kozieł